พะยูง

Dalbergia cochinchinensis Pierre

“ไม้พะยูง เป็นไม้หวงห้ามประเภท ก. ตาม พ.ร.บ. ป่าไม้ พ.ศ. 2484”
มติคณะรัฐมนตรี เมื่อ 11 พฤศจิกายน 2551 “ห้ามการนำเข้าไม้และสิ่งประดิษฐ์ที่ทำด้วยไม้พะยูงจากราชอาณาจักรกัมพูชา และ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว รวมทั้งห้ามการส่งออกไม้พะยูงทุกกรณีออกไปนอกราชอาณาจักร”

กรมป่าไม้

กลุ่มงานพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยี
สำนักวิจัยและพัฒนาการป่าไม้ กรมป่าไม้
www.forest.go.th

พะยูง

พันธุ์ไม้มงคลพระราชทานประจำจังหวัดหนองบัวลำภู

พะยูง เป็นพันธุ์ไม้มีค่าทางเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศไทย และมีราคาแพงที่สุดในตลาดต่างประเทศ จึงทำให้มีการลักลอบตัดไม้พะยูงออกจากป่าอย่างต่อเนื่อง จนกำลังเผชิญกับสภาวะที่ล่อแหลมต่อการสูญพันธุ์ จากการสำรวจพบว่า ไม้พะยูงในป่าของประเทศไทยลดลงอย่างรวดเร็วจาก 300,000 ต้น ในปี 2548 ปัจจุบันเหลือเพียง 100,000 ต้น ด้วยเหตุนี้จากการประชุม CITES CoP16 ประเทศไทย ได้จัดไม้พะยูงเข้าบัญชี 2 ของอนุสัญญาไซเตส (CITES) คือ เป็นชนิดพันธุ์ที่สามารถทำการค้าระหว่างประเทศได้ แต่ต้องมีการควบคุมไม่ให้จำนวนในธรรมชาติลดปริมาณลงอย่างรวดเร็วจนอยู่ในสภาวะใกล้สูญพันธุ์

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Dalbergia cochinchinensis* Pierre

ชื่อพื้นเมือง : กระยง กระยุง (เขมร–สุรินทร์) ขะยุง (อุบลราชธานี) ประดู่ลาย (ชลบุรี) พะยูงไหม (สระบุรี) ประดู่เสน (ตราด) ประดู่ตม (จันทบุรี) หัวสีเมาะ (จีน)

วงศ์ : Leguminosea

ลักษณะทั่วไปของพะยูง : พะยูงเป็นไม้ขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ สูงถึง 25 เมตร มีช่วงลำต้น 10–15 เมตร **เปลือก** สีเทา เรียบ ลอกเป็นแผ่นบางๆ **เปลือกใน** สีน้ำตาลแกมเหลือง **ใบ** เป็นใบประกอบเป็นช่อแบบขนนก ช่อใบยาว 10–15 ซม. มีใบย่อย 7–9 ใบ เรียงตัวสลับกัน ใบมีลักษณะเหนียวคล้ายแผ่นหนังบางๆ มีลักษณะรูปไข่ขนาดกว้าง 3–4 ซม. ยาว 4–7 ซม. ปลายใบแหลม **ดอก** พะยูงมีขนาดเล็กสีขาวเกิดบนช่อดอกเชิงประกอบ ตามปลายกิ่งหรือตามง่ามใบใกล้ยอด ออกดอกระหว่างเดือน พฤษภาคม–กรกฎาคม **ผล** เป็นฝักเกลี้ยงรูปขนานแบนและบอบบาง กว้าง 1.2 ซม. ยาว 4–6 ซม. ตรงบริเวณที่หุ้มเมล็ดมองเห็นเส้นแขนงไม่ชัดเจน ฝักพะยูงเมื่อแก่จะไม่แตกออก มีเมล็ดจำนวน 1–4 เมล็ด **เมล็ด** มีลักษณะแบนเป็นรูปไต สีน้ำตาลเข้ม ผิวเมล็ดค่อนข้างมันมีขนาด กว้างประมาณ 4 มม. ยาว 7 มม. **ระบบราก** เป็นไม้ที่มีระบบรากค่อนข้างลึก รากฝอยจะมีปมรากแบบปนรากถั่วช่วยในการตรึงก๊าซไนโตรเจน

<u>เปลือก</u>: ต้มและใช้น้ำอม แก้ปากเปื่อย ปากแตกระแหง

<u>ราก</u> : รับประทาน แก้ไข้พิษเซื่องซึม

<u>ยางสด</u> : แก้ปากเปื่อย

การกระจายพันธุ์

พะยูงมีถิ่นกำเนิดในประเทศไทย พม่า กัมพูชา ลาว และเวียดนาม ในประเทศไทยพบในป่าเบญจพรรณชื้น และป่าดิบแล้งทั่วไป ทางภาคตะวันออกและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในพื้นที่ที่สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 100–200 เมตร

ประเทศไทยจะมีการกระจายพันธุ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ ภาคกลาง และตะวันออก ในสภาพป่าธรรมชาติป่าเบญจพรรณและป่าเต็งรัง ที่ระดับความสูง 200–400 เมตรจากระดับน้ำทะเล เช่น เขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ บริเวณจังหวัดสระบุรี เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูสีฐาน จังหวัดมุกดาหาร เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบการกระจายพันธุ์ในเขตพื้นราบ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือทุกจังหวัดที่ระดับความสูงจากน้ำทะเลประมาณ 150–200 เมตรจากระดับน้ำทะเล

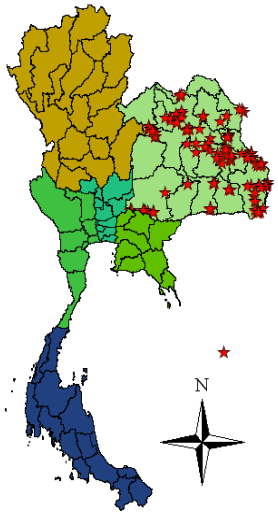

แหล่งทดลองปลูกพะยูงของกรมป่าไม้

สถานีวนวัฒนวิจัยอินทขิล
ศูนย์วนวัฒนวิจัยภาคกลาง
สถานีวนวัฒนวิจัยกำแพงเพชร
สถานีวนวัฒนวิจัยทองผาภูมิ
สถานีวนวัฒนวิจัยทรายทอง
สถานีวนวัฒนวิจัยหนองคู
สถานีวนวัฒนวิจัยหมูสี
สถานีวนวัฒนวิจัยดงลาน
สถานีวนวัฒนวิจัยผานกเค้า
สถานีวนวัฒนวิจัยกาฬสินธุ์
รวมทั้งหมดประมาณ ๑,๙๒๘ ไร่

การขยายพันธุ์

การเพาะเมล็ด และการขยายพันธุ์แบบไม่อาศัยเพศ เช่น การตอน การปักชำ และการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ

การขยายพันธุ์แบบอาศัยเพศ โดยการเพาะเมล็ด

การขยายพันธุ์แบบไม่อาศัยเพศ

ประโยชน์

<u>เนื้อไม้</u> : ไม้พะยูงมีเนื้อไม้ที่มีสีสันและลวดลายสวยงาม มีความละเอียด เหนียว มีน้ำมันในตัว จึงนิยมนำมาแกะสลัก ทำเครื่องเรือนและเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ เช่น ทำเกวียน ด้ามเครื่องมือ ตัวถังรถ หวี ไม้เท้า กรงนก ไม้บุผนัง กระสวย ไม้คาน เครื่องดนตรี เป็นต้น